

ΚΑΝΙ ΚΑΝΟΛ

Συγκίνηση και δάκρυα όταν πρωτοαντικρίσαμε τους 218 πίνακες

“ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην Αντιγόνη Σολομωνίδου-Δρουσιώτου
antigoni.drousioutou@phileleftheros.com

Συναντήσαμε στο γραφείο του, στο κέντρο χειροτεχνίας HASDER στην κατεχόμενη Λευκωσία. Μίλησαμε για το Ίδρυμα Λαϊκής Τέχνης αλλά και για την Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό, για τους 218 πίνακες Ελληνοκυπρίων ζωγράφων που θα μας επιστραφούν ως Μέτρο Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και το αρχαικό υλικό του ΡΙΚ της περιόδου πριν από το 1963 που αφορά Τουρκοκύπριους καλλιτέχνες. Ο Κανί Κανόλ, συμπρόεδρος της Δικονομικής Τεχνικής Επιτροπής για τον Πολιτισμό, μιλά για τη συγκίνηση και τα δάκρυα όταν πρωτοαντικρίσαν τους πίνακες. Έγνοια του να γίνει σωστή διαδικασία, με προσοχή και νομική κάλυψη, να μη χαλάσει η καλή ατμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί. Μόλις ετοιμασεί το αρχαικό υλικό του ΡΙΚ, η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό θα προτείνει στους δύο ηγέτες να παρευριστούν στην τελετή παράδοσης.

-Τι κάνει το κέντρο χειροτεχνίας HASDER;

-Είμαι πρόεδρος του Μη Κυβερνητικού Ιδρύματος Λαϊκής Τέχνης HASDER, κάνουμε έρευνες και αναπτύσσουμε τον κυπριακό πολιτισμό. Ιδρύσαμε τον σύνδεσμο μας πριν 42 χρόνια, το 1977, είναι ο πρώτος σύνδεσμος καλλιτεχνών λαϊκής τέχνης των Τουρκοκυπρίων. Μετά από λίγο καιρό ξεκινήσαμε την έρευνα για τους Κύπριους παραδοσιακούς χορευτές και τραγουδοποιούς. Δεν εστιαστήκαμε μόνο στους Τουρκοκύπριους.

Φωτογραφήσαμε τους πίνακες και δημιουργήσαμε ένα αρχείο για τον καθέναν

-Υπάρχουν κοινά με τους Ελληνοκύπριους παραδοσιακούς χορευτές και μουσικούς;

-Βέβαια, πάρα πολλά. Κάναμε έρευνες για παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια τη δεκαετία του '80, επισκεφτήκαμε πάνω από 100 χωριά και είδαμε ότι έχουμε πολλά κοινά στον πολιτισμό μας. Εκδώσαμε αρκετά βιβλία, όπως αυτό για τους παραδοσιακούς χορούς, και από το 1986 κυκλοφορούμε το δικό μας περιοδικό. Έχουμε γύρω στους 100 χορευτές και εθελοντές που εργάζονται για μας. Διδάσκουμε κυπριακούς χορούς και λαμβάνουμε μέρος σε φεστιβάλ κ.λπ. Οι ομάδες μας ξεκινούν με παιδιά από 5 χρονών. Σήμερα στο διοικητικό μας συμβούλιο έχουμε άτομα που είχαν ξεκινήσει μαθήματα χορού κοντά μας από αυτή την ηλικία. Είναι η νέα γενιά που αναλαμβάνει τα ηνία.

-Για αυτό γίνετε συμπρόεδρος της Τεχνικής Επιτροπής για τον Πολιτισμό;

-Ως ακτιβιστής της κοινωνίας των πολιτών εργαζόμαστε για χρόνια για τη λύση του Κυπριακού και όταν είχε εκλεγεί ο κ. Ακιντζί και αποφάσισαν οι δύο ηγέτες να δημιουργήσουν την Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό, με διάροση στην προεδρία.

-Εσείς είχατε την πρωτοβουλία για την επιστροφή των 218 έργων τέχνης στους Ελληνοκύπριους νόμιμους ιδιοκτήτες;

-Δεν θα έλεγα ότι εγώ βρήκα αυτούς τους πίνακες, δεν ήμουν μόνο εγώ.

-Πότε πληροφορηθήκατε την ύπαρξή τους;

-Το 1996 ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ ήταν «υπουργός παιδείας και πολιτισμού» και κάποιος φίλος από το «πολιτιστικό τμήμα» είδαν για πρώτη φορά αυτούς τους πίνακες στην αποθήκη όπου φυλάγαν τότε έργα Τουρκοκύπριων καλλιτεχνών, τα οποία αγοράζαν κατά καιρούς από εκθέσεις. Ήταν όλα μαζί φυλαγμένα. Τα έργα των Ελληνοκυπρίων ζωγράφων ήταν σε πακέτα και έτσι νόμιζαν πως ήταν Τουρκοκυπρίων. Όταν αποφάσισαν να τα καταγράψουν, άνοιξαν τα πακέτα και έτσι ανακάλυψαν ότι ήταν Ελληνοκύπριοι ζωγράφοι. Δεν ήξεραν τι να τα κάνουν και τα έβαλαν πίσω στα κουτιά τους. Όταν μάθαμε την ύπαρξή τους, ως ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών ζητήσαμε από τους πολιτικούς και την «κυβέρνηση» να επιστρέψουν τους

ΦΩΤΟ: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΟΡΝΑΖΗΣ

Το 1996 εντοπίστηκαν τα έργα των Ελληνοκύπριων ζωγράφων

“Κάποια από τα έργα όταν θα τα δουν ειδικοί, ίσως καταλάβουν πού βρίσκονταν

πίνακες στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους. Τότε το κλίμα δεν ήταν ιδιαίτερα θετικό για τέτοιες κινήσεις. Έτσι αποσιωπήθηκαν και ξεχάστηκαν στην αποθήκη. Αρχές του 2016 με τον διορισμό μας στην Τεχνική Επιτροπή Πολιτισμού συνάντησα τον κ. Ακιντζί και του ανέφερα την ύπαρξη των έργων. Μου είπε ότι θα χαίρτοταν να επιστραφούν στους ιδιοκτήτες τους, αλλά χρειαζόταν κάποιο χρόνο για να το κάνει. Έτσι αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε μια επιτροπή και να πάρουμε άδεια για να ανοίξουμε όλα τα πακέτα ώστε να γίνει καταγραφή.

-Πότε είδατε τα έργα για πρώτη φορά;

-Τότε, το 2016, που πήγαμε να κάνουμε την καταγραφή με την ομάδα των Τουρκοκύπριων καλλιτεχνών Ρουζέν Ατακάν, Νιλγκιούν Γκιουνέι, κόρη του ζωγράφου που δημιούργησε την κυπριακή σημαία, Χικμέτ Ουλουτσιάμ, Χασάν Ζεϊνπέκ, Νιουλιφέρ Ινσντίμ, Τσελάλ Ντιμιλνίλ. Οι Τζελάλ Ατικλέρ και Ταμέρ Εκκεντά ήταν βοηθοί μαζί με τον Νουρί Ουνοτσιόκ, λειτουργό από το «τμήμα πολιτισμού». Όταν είδαν οι καλλιτέχνες τους πίνακες, στενοχωρήθηκαν, κάποιοι έκλαιγαν, διότι ήξεραν την αξία τους. Τότε συνειδητοποίησα πόσο σημαντικό ήταν. Την ίδια αντίδραση είδα και στους Ελληνοκύπριους-μέλη της Τεχνικής Επιτροπής όταν τους δείξαμε τις φωτογραφίες. Φωτογραφήσαμε τους πίνακες και δημιουργήσαμε ένα αρχείο για τον καθέναν.

-Είναι έργα των Πολύ Γεωργίου, Στέλιου Βότση, Χριστόφορου Σάββα και Λευτέρη Οικονόμου.

-Ναι, αλλά υπάρχουν και άλλων καλλιτεχνών, των οποίων δεν θέλαμε να πούμε τα ονόματά τους. Τα 120 έργα ανήκουν σε 36 διαφορετικούς καλλιτέχνες, τα υπόλοιπα 98 έργα δεν φέρουν

υπογραφή ή δεν είναι ευκρινής, χρειάζεται να τα αναγνωρίσει κάποιος ειδικός.

-Ποια είναι η κατάσταση των πινάκων;

-Πολύ λίγα έργα έχουν κάποια φθορά. Τα περισσότερα είναι σε καλή κατάσταση. Οι καλλιτέχνες μας τα καθάρισαν και τα φυλάξαν πολύ προσεκτικά ώστε να μην πάθουν οποιαδήποτε ζημιά. Τα βάλαμε σε ξεχωριστό δωμάτιο στην αποθήκη του Πολιτιστικού Κέντρου Ατατούρκ, είναι κλειδωμένα και προστατευμένα.

-Δεν βρήκατε κάποιο έγγραφο, κάποια πληροφορία για το πώς βρέθηκαν;

-Όχι, κανείς δεν ξέρει. Ψάξαμε μήπως υπήρχαν κάποια έγγραφα αλλά βρήκαμε μόνο μια απόφαση του «υπουργικού συμβουλίου» του 1981 με την οποία τα έργα τέχνης μεταβιβάζονταν ως αρμοδιότητα στο «υπουργείο εθνικής παιδείας, πολιτισμού και νεολαίας».

-Γιατί χρειάστηκε τόσο χρόνος για να ληφθεί η απόφαση της επιστροφής από τον Μουσταφά Ακιντζί;

-Διότι δεν εξαρτιόταν μόνο από τον ίδιο. Οι πίνακες είναι κάτω από τον έλεγχο του «εθνικού υπουργείου παιδείας και πολιτισμού». Ο «υπου-

ργός» Τζεμάλ Οζγιγίτ, πρόεδρος του Κόμματος Κοινοτικής Δημοκρατίας, είναι φίλος μου και του ζήτησα να μας βοηθήσει. Συναντήθηκα με τον «πρωθυπουργό» Τουφάν Ερχιουρμάν που είναι καλλιτέχνης. Ευτυχώς όλοι ήταν πολύ θετικοί, αλλά ήθελαν να γίνει με ασπτό τρόπο και σε χαμηλούς τόνους. Να το ανακοινώσουμε όταν όλα θα ήταν έτοιμα, για αυτό μας πήρε τόσο χρόνο. Μην ξεχνάτε ότι μεσολάβησε το Κραν Μοντάνα και μετά για ένα μεγάλο διάστημα υπήρξε μια απόσταση των ηγετών, έτσι ήταν δύσκολη εποχή. Ευτυχώς τα καταφέραμε.

-Πότε μιλήσατε στην Τεχνική Επιτροπή;

-Πρώτα μίλησα με τη συμπρόεδρο Ανδρούλα Βασιλείου, συναντηθήκαμε ιδιωτικά στο Σπίτι της Συνεργασίας και της εξήγησα την κατάσταση. Ενθουσιάστηκε και ξεφυνιστήκε. Όταν της το ανέφερα, δεν είχε ληφθεί η απόφαση. Ήξερα ότι θα γινόταν, αλλά της ζήτησα να μην το πει σε κανένα μέχρι να περάσει από το «υπουργικό» μας. Ήταν στην ατζέντα, μετά βγήκε λόγω άλλων θεμάτων και έτσι πέρασαν 2-3 βδομάδες, με αγωνία και ανυπομονησία. Η Ανδρούλα φοβήθηκε μήπως και δεν γινόταν. Όταν πήραν την απόφαση, της είπα να ενημερώσει τα άλλα μέλη της Επιτροπής και εγώ τα δικά μας μέλη.

-Τους δείξατε τα έργα;

-Στην πρώτη μας συνεδρίαση μετά την εξαγγελία των δύο ηγετών, τους δείξαμε τις φωτογραφίες των έργων που έχουμε βγάλει. Η αντίδρασή τους ήταν συγκίνηση, δάκρυα, όπως την πρώτη φορά που τους αντικρίσαμε κι εμείς.

-Ποιο είναι το επόμενο βήμα;

-Να αποφασίσουμε τη διαδικασία που θα ακολουθήσουμε. Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί

Το υλικό από το ΡΙΚ αφορά στην κουλτούρα μας

-Η απόφαση ανακοινώθηκε στο πλαίσιο της συνάντησης των δύο ηγετών ως Μέτρο Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης στις 26 Φεβρουαρίου. Πέρασε ήδη ένας μήνας, πότε θα γίνει η ανταλλαγή;

-Περιμένουμε να ετοιμασεί το αρχαικό υλικό του ΡΙΚ πριν από το 1963 που αφορά Τουρκοκύπριους καλλιτέχνες, το οποίο θα ρίξει φως στις έρευνες για τα ήθη και έθιμα, την κουλτούρα και τις τέχνες μας. Πρόκειται για το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα πολύ αξιολογών δημιουργών μας και παραγωγών προγραμμάτων. Πολλοί από αυτούς έχουν πεθάνει. Αυτά θα ενταχθούν στο δικό μας αρχείο και όλοι θα μπορούν να έχουν πρόσβαση. Ανέβραζαν για παράδειγμα κάθε βδομάδα θέατρο από το ραδιόφωνο, κάτι μοναδικό και πολύ σημαντικό.

-Ανάμεσα στο υλικό που ζητήσατε περιλαμβάνονται εμφανίσεις και κομμάτια της Καρράν Αζίζ;

-Ναι, η οποία θεωρείται μια σπουδαία προσωπικότητα, ο ρόλος της υπήρξε καταλυτικός στη διαμόρφωση της τουρκοκυπριακής μουσικής. Ζήτησαμε το αρχαικό υλικό του μουσικού συνόλου Abdülaziz Aziz με κλασική τουρκοκυπριακή μουσική. Θα μας βοηθήσουν να συμπληρώσουμε την ιστορία της τουρκοκυπριακής μουσικής και πολιτισμού. Είναι η κληρονομιά μας.

-Πού βρίσκεται η διαδικασία του ΡΙΚ;

-Είμαι πολύ ευχαριστημένος με την ανταπόκριση του ΡΙΚ, είναι φιλική και βοηθητική. Τους ετοιμάσαμε μια λίστα με τους καλλιτέχνες που είναι σημαντικοί για μας, ώστε να τους βοηθήσουμε να τους βρουν στο αρχείο τους.

και να έχουμε νομική κάλυψη. Παρακολουθώντας τον πρόσφατο δικονομικό ποδοσφαιρικό αγώνα στην Πύλα είμαι πεπεισμένος ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί.

-Γιατί το τονίζετε αυτό;

-Διότι κάποιες φορές δεν είμαστε ευαίσθητοι σε κάποια θέματα. Πρέπει να καταλάβουμε ότι ο άλλος έχει κάποιες αρχές που πρέπει να σεβόμαστε. Πρέπει να τα λύνουμε αυτά από την αρχή, πριν τα δημοσιοποιήσουμε, ώστε να είναι όλα ξεκάθαρα. Για παράδειγμα, είχαν αποφασίσει να κάνουν τον ποδοσφαιρικό αγώνα στη νεκρή ζώνη και μετά πήγαν στο γήπεδο στην ελληνοκυπριακή πλευρά. Ο Μουσταφά Ακιντζί δεν το ήξερε, του είχαν πει ότι θα ήταν στη νεκρή ζώνη, για αυτό δέχτηκε να πάει. Αυτό έγινε διότι δεν σκέφτηκαν ότι μπορεί να δημιουργηθεί πρόβλημα. Πρέπει να μιλούμε, να εξηγούμε τα πράγματα από την αρχή και να μην τα αλλάζουμε στη διαδικασία. Γι' αυτό με την Ανδρούλα και την Επιτροπή προσπαθούμε να τηρούμε τους κανόνες και τις αρχές.

-Τι αποφασίσατε;

-Σκεφτήκαμε στην αρχή να επιστρέψουμε εμείς ως μέλη της Επιτροπής τους πίνακες στους ιδιοκτήτες τους. Μετά είπαμε ότι θα ήταν καλύτερα να αναλάβει τη διαδικασία η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό. Η Ανδρούλα ετοιμάζει τα αναγκαία έγγραφα και θα βρει τον τόπο που θα φυλαχθούν τα έργα όταν θα τα επιστρέψουμε με ασφάλεια. Πιστεύω ότι κάποια από τα έργα όταν θα τα δουν ειδικοί, ίσως καταλάβουν πού βρίσκονταν. Μπορεί να ήταν σε γκαλερί ή στα στελέα των καλλιτεχνών. Θα δημιουργηθεί μια ειδική επιτροπή και θα πρέπει να μπορεί κάποιος να αποδείξει ότι είναι δικά του.

Στην παρουσία των δύο ηγετών η παράδοση Βήμα - βήμα μπορούμε να πετύχουμε πολλά

-Θα γίνει τελετή παράδοσης;

-Η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό θα προτείνει στους ηγέτες να παρευριστούν στην τελετή παράδοσης και πιστεύω ότι είναι σημαντικό. Θα είμαστε προσεκτικοί ώστε να μην κάνουμε λάθη, να μη χαλάσουμε την καλή ατμόσφαιρα που έχουμε δημιουργήσει.

-Ποια ήταν οι αντιδράσεις των Τουρκοκυπρίων όταν άκουσαν για τα 218 έργα;

-Στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης γράφτηκαν πολλά, στην πλειονότητα πολύ θετικά και πολλοί διερωτώνται γιατί περιμέναμε τόσα χρόνια. Υπάρχουν όμως και στις δύο πλευρές οι εθνικιστές. Πρέπει να χαϊράμαστε που κάνουμε αυτές τις ανταλλαγές. Μπορούμε να κτίσουμε ειρήνη πάνω στον πολιτισμό μας. Είναι η κληρονομιά της Κύπρου, όλων μας.

-Λέγεται ότι υπάρχουν άλλοι 100 πίνακες που βρέθηκαν και φυλάγονται στην Κερύνεια και την Αμμόχωστο;

-Αυτά είναι φήμες, δεν έχουμε κάτι χειροπιαστό. Οι 218 πίνακες είναι στον

έλεγχο της «κυβέρνησης». Όταν είδε το φως της δημοσιότητας το θέμα αυτό, κάποιοι άρχισαν να λένε ότι ξέρουν ορισμένους που βρήκαν πίνακες, κάποιοι είπα ότι έχει ένα έργο οπότε και θα το επιστρέψει, ακούμε διάφορα, αλλά δεν έχουμε αποδείξεις, είναι απλώς ψιθυρίσματα. Αυτό που μπορώ να κάνω είναι όταν θα ολοκληρώσουμε τη διαδικασία με τους 218 πίνακες, να σκεφτούμε έναν τρόπο ώστε εκείνοι που έχουν πίνακες Ελληνοκυπρίων ζωγράφων στα σπίτια τους, που μπορεί να μην ξέρουν τους καλλιτέχνες, που τους βρήκαν και τους κράτησαν αντί να τους πετάξουν, να μας δώσουν αυτούς τους πίνακες χωρίς να καταγράφονται ονόματα κ.λπ. Ίσως δουλέψουμε αυτή την ιδέα. Υπάρχουν, από την άλλη, πολύ σημαντικά και ακριβά βιβλία Τουρκοκυπρίων σε βιβλιοθήκες στον νότο. Κάποιοι λένε ότι το Τμήμα Αρχαιοτήτων πήρε αυτά τα βιβλία για να τα συντηρήσει και έμειναν εκεί. Ίσως μπορεί να κάνουμε μια τέτοια ανταλλαγή. Προς το παρόν όλα αυτά είναι σκέψεις.

-Η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό όλα αυτά τα χρόνια δεν έδειξε σημαντικό έργο, με εξαίρεση κάποιες μεμονωμένες εκδηλώσεις...

-Όταν δεν έχεις κονδύλι, δεν μπορείς να προγραμματίσεις και να οργανώσεις κάτι. Όλα τα μέλη της Επιτροπής είναι εθελοντές, έχουμε τις δουλειές και υποχρεώσεις μας. Για να οργανώσουμε ένα γεγονός απαιτείται χρόνος και λεφτά που δεν τα έχουμε. Στην αρχή πήγαμε στους ηγέτες και τους είπαμε ότι χωρίς ένα κονδύλι δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι. Έτσι, αρκεστήκαμε στο να βρισκόμαστε όλο και οργανώνουμε κάποια και οργανώνουμε κάτω από τη δική μας αιγίδα. Ακούσαμε ότι τα Ηνωμένα Έθνη έχουν συμφωνήσει να δώσουν ένα κονδύλι σε όλες τις Τεχνικές Επιτροπές ώστε να μπορούμε να παράγουμε έργο. Θα δούμε πόσο θα είναι το κονδύλι και πώς θα δίνεται. Έτσι θα δείξουν έμπρακτα τη στήριξή τους.

-Πώς βλέπετε το Κυπριακό;

-Είναι δύσκολο. Εξακολουθεί να 'ναι δύσκολο αλλά δεν χάνω την ελπίδα μου. Δουλεύω για πολλά χρόνια για λύση διότι δεν έχουμε άλλη επιλογή. Δεν εξαρτάται

μόνο από τους ηγέτες, είναι σημαντική η βοήθεια και από τη διεθνή κοινότητα. Για παράδειγμα, η ύπαρξη υδρογονανθράκων είναι πολύ σημαντική, μεγάλες χώρες έχουν συμφέροντα. Αν θέλουν την Κύπρο χωρισμένη, δεν θα βοηθήσουν τους ηγέτες να ξεπεράσουν δυσκολίες, αλλά αν πιστεύουν ότι είναι καλύτερη μια ομόσπονδη Κύπρος για τα συμφέροντά τους, θα πιέσουν τους ηγέτες. Πιστεύω ότι πολλά έχουν συμφωνηθεί, πρέπει να έλθουμε σε συμφωνία.

-Βέβαια είναι η Τουρκία.

-Ναι, σήμερα είναι αδύνατο να κάνουμε κάτι χωρίς την Τουρκία. Πρέπει να το καταλάβουμε και να είμαστε προσεκτικοί, να προχωρήσουμε λίγο και να ενεργήσουμε ανάλογα. Βήμα - βήμα μπορούμε να πετύχουμε πολλά. Αν δεν το κάνουμε, θα χάσουμε πολύ περισσότερα. Αν συνεχίσει ο διαχωρισμός, σε λίγα χρόνια δεν θα βρισκόμαστε Τουρκοκύπριοι. Όλα αλλάζουν απ' εγώ και δεν το λέω για να σας φοβίσω. Σας μιλάω με ειλικρίνεια. Αυτή είναι η κατάσταση. Είναι δύσκολο ειδικά για μας τους Τουρκοκύπριους. Δεν πρέπει να ζητούμε το μέγιστο, βήμα - βήμα μπορούμε να πετύχουμε πολλά.

Αν συνεχίσει ο διαχωρισμός, σε λίγα χρόνια δεν θα βρισκόμαστε Τουρκοκύπριοι